УДК 343.9

© 2011 р. **С.І. Нежурбіда**
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці

ГЛОБАЛЬНА КАРТИНА УМИСНИХ ВБИВСТВ: ПОГЛЯД КРІЗЬ ПРИЗМУ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Відображено глобальну картину умисних вбивств. Робиться висновок, що характерним для країн з показниками коефіцієнтів умисних вбивств, нижчими за середній світовий, є те, що всі вони переважно є країнами з найвищим та високим рівнями розвитку людського потенціалу. Автор стверджує, що шукаючи відповіді на питання про причинність умисних вбивств, слід звертати увагу на компоненти найвищих індексів розвитку країн (здоров'я, освіту та рівень життя).

Ключові слова: умисні вбивства, коефіцієнт умисних вбивств, причинність, глобальна картина, розвиток людського потенціалу.

Постановка проблеми та ступінь її розробки. В останні роки XX століття та на початку XI століття в світі неодноразово здійснювались спроби збору статистичних даних про злочинність. Так, їх прикладом є 12 Оглядів Об'єднаних Націй тенденцій в області злочинності і функціонування систем кримінального правосуддя [3]. В результаті їх проведення світова спільнота отримує дані про злочинність в більш ніж 120 країнах. На нашу думку, аналіз таких даних дозволяє відтворити глобальну картину злочинності в цілому, так і за її видами – у нашому випадку - умисних вбивств. За допомогою такої картини, як нам представляється, можна побачити регіони та субрегіони світу, а також окремі країни, які характеризуються як найменш криміногенні. Саме вони представляють інтерес для дослідника причинності злочинності.

Мета статті. У зв'язку з цим, автор вирішив відобразити глобальну картину умисних вбивств з поглядом крізь призму розвитку людського потенціалу. У зв'язку з чим необхідним є виконання таких **завдань:** 1) відображення глобальної картини умисних вбивств; 2) пошук найменш криміногенних країн світу; 3) визначити, які найменш криміногенні країни світу характеризуються найкращими показниками людського благополуччя (здоров'я, освіта і рівень життя).

Виклад основного матеріалу. Станом на 2011 рік Управління Організації Об'єднаних Націй по наркотикам і злочинності (UNODC) володіє даними про 468 403 умисних вбивства на планеті [4]. 36,2% (169 759) з загальної кількості умисних вбивств було вчинено на території Африки, 30,8% (144 218) – в Америці, 27,3% (127 767) – в Азії, 5,4% (25 412) – в Європі, 0,3% (1 247) – в Океанії.

Отже, **майже 95% всіх умисних вбивств на планеті вчинено на території Африки, Америки та Азії** - на території, населення якої складає майже 89% від загальної кількості населення світу.

Регіони світу відрізняються за кількістю населення та умисних вбивств, що дає підстави говорити про відмітність коефіцієнтів умисних вбивств. Так, їх розрахунок на 100 000 населення в п'яти регіонах світу показав, що коефіцієнти тільки двох регіонів вище загальносвітового показника (6.8) – Африки (16.6) та Америки (13.6), в той час як інші регіони світу показують протилежне – 3.4 – Європа, 3.4 – Океанія, 3.1 – Азія.

Іншу картину можна побачити, порівнявши коефіцієнти вбивств субрегіонів світу. Так, з 15 субрегіонів світу у 9 субрегіонах (60%) показник коефіцієнта умисних вбивств вище за середньосвітовий показник (6.8) – Південна Африка (31.7), Центральна Америка (25.1), Східна Африка (21.4), Південна Америка (21.0), Центральна Африка (19.8), Карибський регіон (16.6), Західна Африка (14.7), Меланезія (10.3), Східна Європа (6.9).

Отже, **показники коефіцієнтів умисних вбивств вищі за середньосвітовий показник спостерігаються переважно в двох регіонах світу – Африці** (за виключенням Північної Африки (5.9) **і Америці** (за виключенням північної Америки (4.6). Показники коефіцієнтів умисних вбивств **нижчі за середньосвітовий показник спостерігаються переважно в двох регіонах світу – Європі** (за виключенням Східної Європи (6.9) **та Океанії** (за виключенням Меланезії (10.3), **а також без виключень в Азії**.

Крім того, порівняння коефіцієнтів умисних вбивств субрегіонів світу середніми показниками коефіцієнтів умисних вбивств в регіонах світу показує, що показники коефіцієнтів умисних вбивств вищі за найвищий показник серед регіонів 16.6 (Африка) спостерігаються в п'яти субрегіонах світу – Південній Африці (31.7), Центральній Америці (25.1), Східній Африці (21.4), Південній Америці (21.0), Центральній

Африці (19.8). Показники коефіцієнтів умисних вбивств нижчі за найнижчий показник серед регіонів 3.1. (Азія) спостерігаються у 8 субрегіонах світу – Західній Азії (2.5), Мікронезії (1.9), Полінезії (1.8), Північній Європі (1.5.), Східній Азії (1.4), Австралії/Новій Зеландії (1.2), Південній Європі (1.1), Західній Європі (1.1).

Отже, найвищі показники коефіцієнтів умисних вбивств властиві для субрегіонів Африки та Америки, а найнижчі – Азії, Європи та Океанії.

Цікавим представляється аналіз статистичних даних по кожному регіону світу.

Африка. До складу регіону "Африка" входить п'ять субрегіонів – Південна Африка, Східна Африка, Центральна Африка, Західна Африка та Північна Африка. Аналіз показників коефіцієнтів умисних вбивств в цих субрегіонах показав, що вони значно відмітні один від одного. Так, найгірший показник Південної Африки (31.7) майже в 5 разів вище за найкращий показник Північної Африки (5.9), який з показником Західної Африки (14.7) є найнижчими в регіону. Майже на одному рівні знаходяться показники Східної Африки (21.4) та Центральної Африки (19.8). **Отже, в розрізі регіону найбільш криміногенними є Південна, Східна та Центральна Африки.**

Ці субрегіони є такими за рахунок досить високих показників країн, які входять до їх складу: 1) Південна Африка - за рахунок трьох країн – Лесото (33.6), Намібія (17.2), Південна Африка (33.8); 2) Східна Африка за рахунок дев'яти країн – Бурунді (21.7), Еритрея (17.8), Ефіопія (25.5), Кенія (20.1), Малаві (36), Руанда (17.1), Уганда (36.3), Танзанія (24.5), Замбія (38); 3) Центральна Африка за рахунок шести країн – Ангола (19), Камерун (19.7), Центральноафриканська Республіка (29.3), Конго (30.8), Демократична Республіка Конго (21.7), Екваторіальна Гвінея (20.7). Крім того, в двох субрегіонах з найнижчими показниками спостерігається наявність країн з найвищими показниками серед всіх країн регіону. Так, Західна Африка характеризується вищими за регіональний показниками країн, як Буркіна-Фасо (18) та Кот-д'Івуар (56.9). Показник останньої країни є найвищим в регіоні. Так само і Північна Африка відмічається високими показниками Судану (24.2).

Африканський регіон представлений 53 країнами. З них 23 країни (43,4%) характеризуються показником коефіцієнта вбивств, який вище за середній показник самого регіону (16.6). "Лідером" серед таких країн виступає Кот-д'Івуар (56.9). За ним сформована група країн з високими показниками – Замбія (38), Уганда (36.3), Малаві (36), Південна Африка (33.8), Лесото (33.6), Конго (30.8), Центральноафриканська республіка (29.3). В середньому, показники цих країн майже в п'ять разів перевищують середньосвітовий показник коефіцієнта умисних вбивств. Ефіопія (25.5), Танзанія (24.5), Судан (24.2), Гвінея (22.5), Бурунді (21.7), Демократична республіка Конго (21.7), Екваторіальна Гвінея (20.7), Гвінея-Бісау (20.2), Кенія (20.1), Камерун (19.7), Ангола (19), Буркіна-Фасо (18), Еритрея (17.8), Намібія (17.2), Руанда (17.1) є країнами, які остаточно формують групу країн з високими (більше 16,6) показниками коефіцієнтів умисних вбивств.

Лише 8 країн африканського континенту мають нижчі показники за середні показники таких регіонів, як Європа (3.4), Азія (3.1) та Океанія (3.4) і лише 10 – нижче за світовий показник (6.8) – Маврикій (4.2), Нігер (3.8), Джибуті (3.4), Лівія (2.9), Сан-Томе і Принсіпі (1.9), Сомалі (1.5), Алжир (1.5), Марокко (1.4), Єгипет (1.2), Туніс (1.1).

Показники коефіцієнтів умисних вбивств в 20 країнах Африки коливаються між середньосвітовими (6.8) і регіональними (16.6) показниками – Чад (15.8), Гана (15.7), Бенін (15.1), Сьєрра-Леоне (14.9), Мавританія (14.7), Ботевана (14.5), Зімбабве (14.3), Габон (13.8), Свазіленд (12.9), Коморські острови (12.2), Кабо-Верде (4.6), Того (10.9), Гамбія (10.8), Ліберія (10.1), Мозамбік (8.8), Сенегал (8.7), Сейшельські острови (8.3), Мадагаскар (8.1), Малі (8).

Америка. Регіон «Америка» формується такими субрегіонами: Центральна Америка, Південна Америка, Карибський регіон, Північна Америка. З них тільки один субрегіон характеризується показником коефіцієнта умисних вбивств, нижчим за регіональний – Північна Америка (4.6). Інші три субрегіони характеризуються високими для регіону показниками: Карибський регіон – 16.6, Південна Америка – 21, Центральна Америка – 25.1 **Отже, в розрізі регіону найбільш криміногенними є Південна та Центральна Америки, Карибський регіон.**

Ці субрегіони є такими за рахунок високих показників країн, які входять до їх складу: 1) Карибський регіон за рахунок одинадцяти країн – Багами (28), Домініканка (22.1), Домініканська Республіка (24.9), Ямайка (52.1), Монсеррат (19.7), Пуерто-Ріко (26.2), Сент-Кіттс і Невіс (38.2), Сент-Люсія (25.2), Сент-Вінсент і Гренадіни (22), Трінідад і Тобаго (35.2), Американські Віргінські острови (39.2); 2) Центральна Америка за рахунок п'яти країн – Беліз (41.7), Мексика (18.1), Панама (21.6), Ель Сальвадор (66), Гондурас (82.1), з яких показники двох останніх є найвищими в ре-

гіоні; 3) Південна Америка за рахунок п'яти країн – Бразилія (22.7), Колумбія (33.4), Еквадор (18.2), Гайяна (18.4), Венесуела (49).

Американський регіон представлений 47 країнами, з яких 22 країни (46,8%) характеризуються показником коефіцієнта вбивств, який вище за середній показник самого регіону (15.4). Беззаперечними «лідерами» серед таких країн виступають Гондурас (82.1) та Ель Сальвадор (66).

Азія. Регіон «Азія» формується з таких субрегіонів: Південно-Східна Азія, Центральна Азія, Південна Азія, Західна Азія, Східна Азія.

Лише 2 субрегіони Азії – Західна Азія та Східна Азія мають показники коефіцієнта умисних вбивств нижчі за середній по регіону (3.1). Так показник Західної Азії – 2.5, Східної Азії – 1.4. Інші субрегіони мають вищі показники, і тому їх можна визнати **найбільш криміногенними в регіоні – Південна Азія (3.6), Центральна Азія (5.3) і Південно-Східна Азія (5.9).**

52 країни формують Азіатський регіон. Серед них так само можна виділити найбільш криміногенні для регіону – Турція (3.3), Індія (3.4), Камбоджа (3.4), Тайвань (3.6), Палестина (4.1), Грузія (4.1), Йемен (4.2), Туркменістан (4.4), Шрі-Ланка (4.6), Лаос (4.6), Таїланд (5.3), Філіппіни (5.4), Східний Тимор (6.9), Пакістан (7.3), Монголія (7.6), Індонезія (8.1), Киргизстан (8.1), М'янма (10.2), Казахстан (10.7), Демократична Республіка Корея (15.2) – 40,4%. Показники інших країн Азії нижче за середній показник регіону.

Південна Азія характеризуються високими показниками для регіону за рахунок показників трьох країн – Індія (3.4), Пакістану (7.3), Шрі-Ланки (4.6). Центральна Азія – за рахунок Казахстану (10.7), Киргизстану (8.1). І Південно-Східна Азія за рахунок Камбоджи (3.4), Індонезії (8.1), Лаосу (4.6), М'янми (10.2), Філіппін (5.4), Східного Тимору (6.9).

Європа. Європа як регіон представлена чотирма субрегіонами – Східною Європою, Північною Європою та Південною Європою. Лише один субрегіон в Європі – Східна Європа – характеризується показником, вдвічі більшим за середній регіону (3.4) – 6.9, і тому може бути визнаний найбільш криміногенним на рівні регіону. Цей субрегіон представлений такими країнами з високими показниками – Білорусь (4.9), Молдова (6.6), Україна (4.8) та Російська Федерація (4.2).

Інші субрегіони характеризуються доволі низькими для регіону показниками – Північна Європа (1.5), Західна Європа (1.1), Південна Європа (1.1). Хоча в складі Північної Європи є країни з вищими за середній регіону показниками – Гренландія (10.5), Литва (7.5), Естонія (5.2), Латвія (4.8), як і в складі Південної Європи – Чорногорія (3.5).

Європа представлена 43 країнами, з яких лише 9 мають показники, вищий за середній регіону – Російська Федерація, Гренландія, Литва, Молдова, Естонія, Білорусь, Україна, Латвія, Чорногорія – 20,9%. Серед них 4 країни – Російська Федерація (4.2), Молдова (6.6), Білорусь (4.9) та Україна (4.8) дають високий показник коефіцієнта умисних вбивств для Східної Європи.

Океанія. Чотири субрегіони формують регіон "Океанія" – Австралія / Нова Зеландія, Меланезія, Мікронезія, Полінезія. Серед них лише Меланезія характеризується показником коефіцієнта умисних вбивств вищим за середній по регіону (3.4) – 10.3. Тому **Меланезію можна визнати найбільш криміногенним субрегіоном (в розрізі регіону)**. Причому 50% країн цього регіону мають одні з найвищих в регіоні показників – Папуа-Нова Гвінея (13) та Соломонові острови (3.7). До країн з найвищими показниками в регіоні відносяться Науру (9.8) та Кірібаті (7.3), які є одними з країн, що формують Мікронезію. В цілому питома вага країн з показниками вище 3.4 в регіоні складає 28,6 %.

Надавши детальну характеристику глобальній картині умисних вбивств, залишається невирішеним останнє питання – **до якої групи країн за рівнем розвитку відносяться країни, з тим чи іншим показником коефіцієнта умисних вбивств?**

Серед усіх існуючих світових рейтингів, на нашу думку, найбільшої уваги заслуговує Індекс розвитку людського потенціалу (Human Development Index - HDI) – статистичний показник, який характеризує найважливіші аспекти людського благополуччя: 1) здоров'я; 2) освіта; 3) рівень життя. Індекс розвитку людського потенціалу являється сукупним показником рівня розвитку людини в країні, тому його іноді використовують в якості синоніму таких понять, як «якість життя» або «рівень життя. З допомогою HDI експерти виділяють чотири групи країн за розвитком людського потенціалу: 1) з найвищим рівнем; 2) з високим рівнем; 3) з середнім рівнем; 4) з низьким рівнем [1, С. 13] та проводять відповідне групування країн світу [1, С. 143-146].

Його результати дозволяють нам визначити місце країни з відповідним показником коефіцієнта умисних вбивств в одній з чотирьох груп. Однак слід зауважити, що ми відразу поділимо всі країни світу на дві групи: 1) з показниками, які нижчі за середньосвітовий – 6.8; і 2) з показниками, вищими за середньосвітовий. Це дозво-

лить нам спростити механізм виконання завдання та отримати такі результати.

Отже, характерним для країн з показниками коефіцієнтів умисних вбивств, нижчими за середній світовий, є те, що всі вони переважно є країнами з найвищим та високим рівнями розвитку людського потенціалу. Однак, лише декілька країн є виключенням: 1) для групи країн з найвищим рівнем розвитку – Барбадос (11.3); 2) для групи країн з високим рівнем розвитку – Литва (7.5), Казахстан (10.7), Російська Федерація (11.2), Коста-Ріка (11.3), Мексика (18.1), Еквадор (18.2), Панама (21.6), Бразилія (22.7), Багами (28), Колумбія (33.4), Трінідад і Тобаго (35.2), Беліз (41.7), Венесуела (49), Ямайка (52.1). В останній групі країн-виключень переважають країни Американського регіону.

Для країн з показниками коефіцієнтів умисних вбивств, вищими за середній світовий, характерним є те, що всі вони переважно є країнами з середнім та низьким рівнями розвитку. І тут є виключення: 1) для групи країн з середнім рівнем розвитку - Мікронезія (0.9), Китай (1.1), Єгипет (1.2.), Таджикистан (1.4.), Марокко (1.4), Мальдіви (1.6.), В'єтнам (1.6), Сан-Томе і Принсіпі (1.9), Фіджі (2.8), Сирія (3), Узбекистан (3.1), Індія (3.4), Камбоджа (3.4), Соломонові острови (3.7.), Туркменістан (4.4), Лаос (4.6), Таїланд (5.3), Філіппіни (5.4), Молдова (6.6); 2) для групи країн з низьким рівнем розвитку - Афганістан (2.4), Бангладеш (2.7), Непал (2.8), Джібуті (3.4), Нігер (3.8), Йемен (4.2). Слід відмітити, що домінуюча частка країн-виключень в групі з низьким рівнем розвитку – це азіатські країни. Крім того, країн-виключень з низьким рівнем розвитку набагато менше ніж країн-виключень з середнім рівнем розвитку.

В результаті проведеного дослідження регіональної картини умисних вбивств 2010 року крізь призму розвитку людського потенціалу автор дійшов таких **висновків**.

1. Майже 95% всіх умисних вбивств на планеті вчинено на території Африки, Америки та Азії. Показники коефіцієнтів умисних вбивств вищі за середньосвітовий показник спостерігаються переважно в двох регіонах світу – Африці і Америці, показники нижчі за середньосвітовий показник спостерігаються переважно в двох регіонах світу – Європі та Океанії, а також без виключень в Азії. Результати мультисинхронного порівняння показників коефіцієнтів умисних вбивств в країнах світу дозволяють стверджувати, що такі показники 49,7% всіх країн світу (96) вищі за середньосвітовий показник.

2. Найвищі показники коефіцієнтів умисних вбивств властиві для субрегіонів Африки та Америки, а найнижчі – Азії, Європи та Океанії.

3. Серед субрегіонів світу найбільш криміногенними в розрізі регіону є: 1) Південна, Східна та Центральна Африки; 2) Південна та Центральна Америки, Карибський регіон; 3) Південна Азія, Центральна Азія і Південно-Східна Азія; 4) Східна Європа; 5) Меланезія.

4. Характерним для країн з показниками коефіцієнтів умисних вбивств, нижчими за середній світовий, є те, що всі вони переважно є країнами з найвищим та високим рівнями розвитку людського потенціалу. І навпаки, характерним для країн з показниками коефіцієнтів умисних вбивств, вищими за середній світовий, є те, що всі вони переважно є країнами з середнім та низьким рівнями розвитку.

5. Шукаючи відповіді на питання про причинність умисних вбивств, вважаємо, що слід звертати увагу на компоненти найвищих індексів розвитку країн (здоров'я, освіту та рівень життя).

Список літератури

1. Доклад о развитии человека 2010. Реальное богатство народов: пути к развитию человека / Пер. с англ.; ПРООН. – М.: Весь Мир, 2010. – 244 с.

2. United Nations Statistics Division. (2011). Composition of macro geographical (continental) regions, geographical sub-regions, and selected economic and other groupings. Geographical region and composition. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://unstats.un.org/unsd/methods/m49/m49regin.htm

3. United Nations Surveys on Crime Trends and the Operations of Criminal Justice Systems (CTS). [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/United-Nations-Surveys-on-Crime-Trends-and-the-Operations-of-Criminal-Justice-Systems.html

4. UNODC Homicide Statistics. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/homicide.html

Стаття надійшла до редколегії 27 травня 2011 року.
Рекомендована до опублікування у "Віснику" членом редколегії М.К. Якимчуком.

S.I. Nezhurbida

GLOBAL PICTURE OF HOMICIDES: OUTLOOK IN THE LIGHT OF HUMAN DEVELOPMENT

Summary

In the article the author displayed the global picture of homicides. Concluded, that individual feature for the countries with indicators of homicide rates, which are lower than mean world indicator, is that they are all mainly the countries with the very high and high human development levels. The author asserts that, searching for answer on questions about homicides causality, it is needed to pay attention to components of the highest countries human development indexes (Health, Education and Living Standards).

Key Words: Homicides, Homicides Rate, Causality, Global Picture, Human Development.

С.И. Нежурбида

ГЛОБАЛЬНАЯ КАРТИНА УМЫШЛЕННЫХ УБИЙСТВ: ВЗГЛЯД СКВОЗЬ ПРИЗМУ РАЗВИТИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА

Аннотация

Отображено глобальную картину умышленных убийств. Делается вывод, что характерным для стран с показателями коефициентов умышленных убивств ниже среднемирового, является то, что все они преимущественно являются странами с наивысшим и высоким уровнями развития человеческого потенциала. Автор утверждает, что при поиске ответов на вопросы о причинности умышленных убивств, следует обращать внимание на компоненты наивысших индексов развития стран (здоровье, образование и уровень жизни).

Ключевые слова: умышленные убийства, коефициент умышленных убийств, причинность, глобальная картина, развитие человеческого потенциала.

Діаграма № 1. Загальна кількість умисних вбивств: регіони світу, 2010

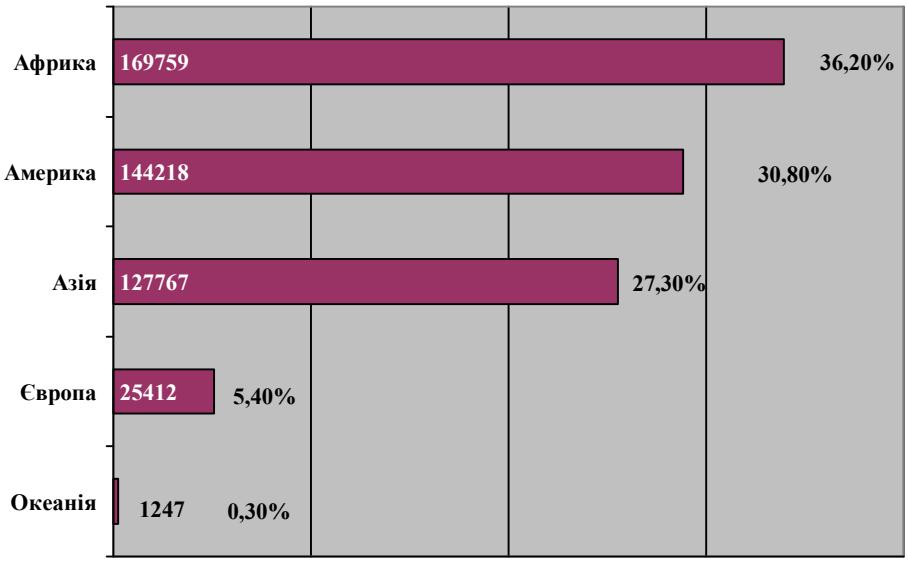

Джерело: UNODC Homicide Statistics (2011)

Діаграма № 2. Розподіл умисних вбивств та населення за регіонами світу, 2010

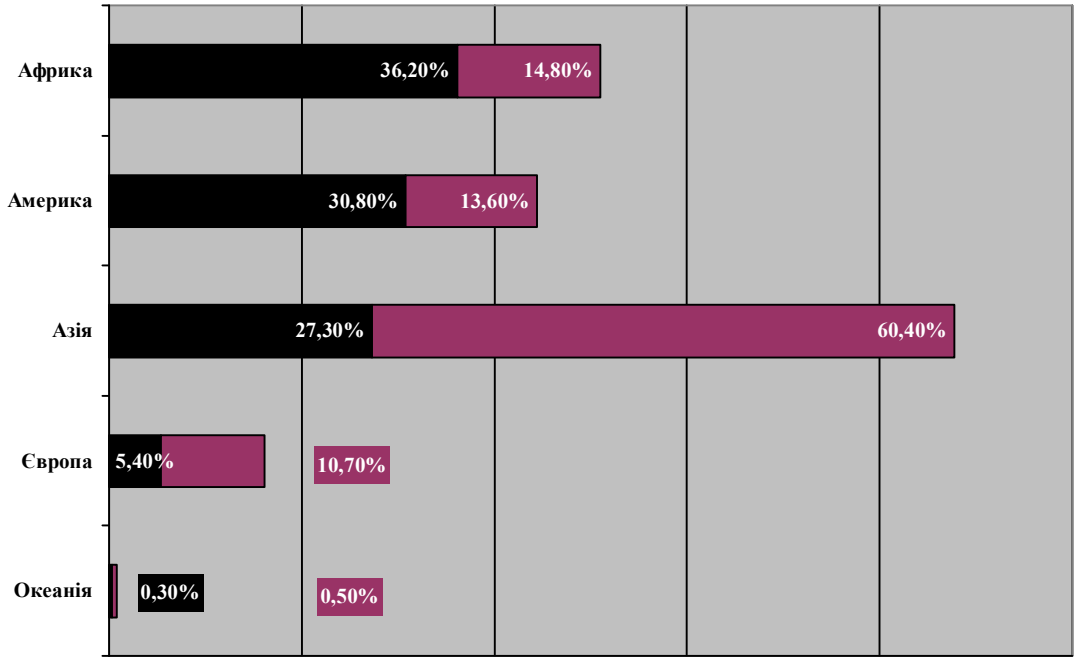

Джерело: UNODC Homicide Statistics (2011)
UN World Population Prospects, 2010 Revision (2011)

Діаграма № 3. Коефіцієнти умисних вбивств за регіонами і субрегіонами світу, 2010 (на 100 000)

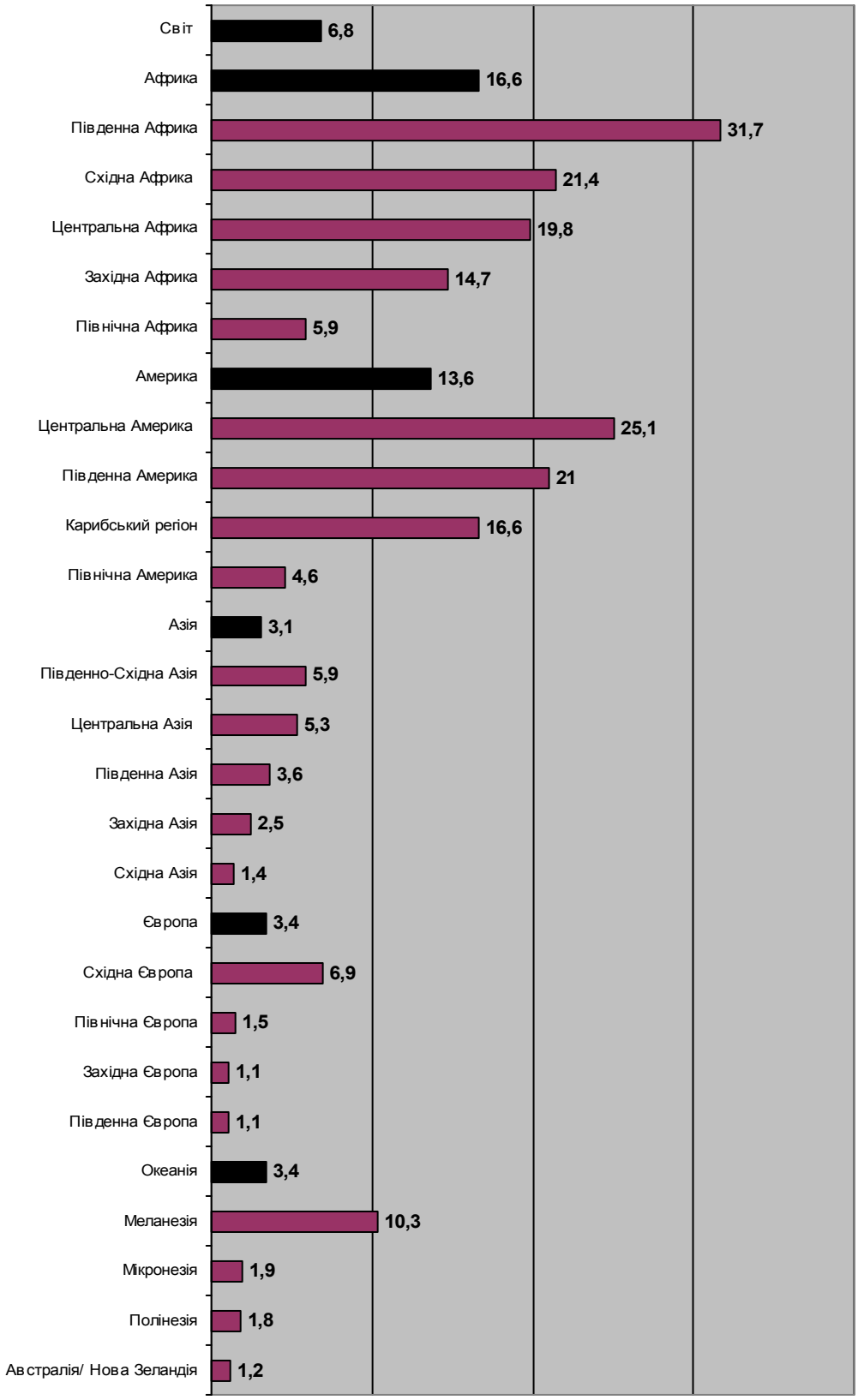

Джерело: UNODC Homicide Statistics (2011)